

№ 280/97-ВР (Редакція станом на 01.03.2016). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

5. Самаєва Ю. Войцех Місьонг: «Провести децентралізацію так, щоб були задоволені всі, неможливо. Головне – розпочати»/Ю.Самаєва// Дзеркало тижня. Україна. – 2015. - №33 – (12 вересня).

6. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2015 р. №1001 – р «Про затвердження перспективного плану формування територіальних громад Сумської області»/Урядовий кур'єр. – 2015. - №182 (1 жовтня).

7. Якель Р. Об'єднані громади: роздвоєння сутності/Р. Якель// Дзеркало тижня. Україна. – 2016. - №4 – (6 лютого).

8. Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади від 31.08.2015 № 656-VIII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/656-19>

9. Ганущак Ю. Яким бути українському префекту/Ю.Ганущак// Дзеркало тижня. Україна. – 2015. - №49 – (19 грудня).

ЩОДО ПРАКТИКИ ВІДЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНИМИ НАГОРОДАМИ УКРАЇНИ

Михайліченко М.А., кандидат історичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
та українознавства Сумського національного
аграрного університету

З початком антитерористичної операції, виникла необхідність достойного відзначення подвигів українських військовиків державними нагородами. Спробуємо проаналізувати критерії відзначення окремими державними нагородами, практику нагородження, для того щоб з'ясувати, чи відповідають вони існуючій наразі потребі належного вшанування учасників АТО.

В указах Президента України про нагородження учасників антитерористичної операції згадуються наступні державні нагороди України: звання Герой України; ордени: Богдана Хмельницького, «За мужність», Данила Галицького; медалі: «За військову службу Україні», «Захиснику Вітчизни»; відзнака «Іменна вогнепальна зброя».

Відповідно до Закону України «Про державні нагороди» вищий ступінь відзнаки в Україні, звання Герой України, присвоюється громадянам України «за здійснення визначного героїського вчинку або визначного трудового досягнення». Отже, закон, фактично, не робить різниці між героїським вчинком і трудовим досягненням. У першому випадку, щоправда, вручається орден «Золота Зірка», а у другому – орден Держави. Проте мініатюра цих орденів (яку, як правило, і носять Герої України) однакова [1].

Орден Богдана Хмельницького, який вважається власне «військовим», призначений для нагородження «за особливі заслуги у захисті державного суверенітету, територіальної цілісності, у зміцненні обороноздатності та безпеки України» [1]. Як бачимо, закон має досить розмиті критерії нагородження цим орденом, що дозволяє відзначати ним осіб, заслуги яких не пов'язані з участю у

бойових діях. Так, лицарями усіх трьох ступенів ордену Богдана Хмельницького у мирний час стали колишні міністри оборони України В. Радецький і О. Кузьмук[5]. Також відомі випадки нагородження іноземців (що суперечить Закону України «Про державні нагороди»). Зокрема, у 2008 р. орденем Богдана Хмельницького I ступеню було нагороджено «Лідера Великої Вересневої революції» М. Кадаффі [11].

Подібна ситуація склалася з орденем «За мужність». Відповідно до Закону України «Про державні нагороди», орденем «За мужність» I, II і III ступенів нагороджуються військовослужбовці, працівники правоохоронних органів та інші особи «за особисті мужність і героїзм, виявлені при рятуванні людей, матеріальних цінностей під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, у боротьбі зі злочинністю, а також в інших випадках при виконанні військового, службового, громадянського обов'язку в умовах, пов'язаних з ризиком для життя» [1]. Отже, головними критеріями нагородження цим орденем є мужність, виявлена в умовах ризику для життя. Проте, відомі факти нагородження цим орденем за спортивні досягнення, і активну участь у ветеранському русі. Так, у 2006 р. «за досягнення високих спортивних результатів на чемпіонаті України з футболу» орденами Мужності III ступеню нагороджено 24-х гравців національної збірної команди України з футболу [8].

Говорячи про ордені Богдана Хмельницького і «За мужність», слід згадати про масові нагородження радянських ветеранів Другої світової війни у 1999 і 2005 рр. В результаті цих «ювілейних» нагороджень ордени втратили свою цінність, як моральному, так і матеріальному сенсі (замість срібла і гарячих емалей при їх виготовленні почали використовувати дешеві сплави, холодну емаль, лак, а в деяких різновидах орденів Богдана Хмельницького III ст. – навіть пластик) [4, 408-413].

Орден Данила Галицького, яким також відзначаються учасники АТО, взагалі не передбачає у своєму статуті власне бойових заслуг, як критерії для нагородження. Цим орденем відзначаються військовослужбовці і державні службовці «за значний особистий внесок у розбудову України, сумлінне та бездоганне служіння Українському народу» [1].

Нагородою виключно за бойові заслуги і подвиги не може вважатися і медаль «За військову службу Україні». Згідно із положенням про цю медаль, підставами для нагородження нею є не лише особиста мужність і відвага, самовіддані дії, виявлені у захисті державних інтересів України, а й успіхи у бойовій підготовці і навіть 25-річна бездоганна служба [1, 10].

Слід окремо розглянути практику нагородження медаллю «Захиснику Вітчизни». Ця медаль була запроваджена 8 жовтня 1999 р. до 55-ї річниці визволення України від нацистів і призначалася для нагородження «ветеранів війни, осіб, на яких поширюється Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» осіб, які брали участь у визволенні України від фашистських загарбників, та інших громадян України за виявлені у захисті державних інтересів особисті мужність і відвагу, зміцнення обороноздатності та безпеки України» [1]. Як бачимо, цією медаллю мають бути відзначені усі учасники бойових дій, проте учасники АТО (на більшість з яких також поширюється Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального

захисту») цією медаллю нагороджуються вибірково, за конкретні подвиги і заслуги [2]. Так, указом від 21 березня 2015 р. «За особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі» медаллю «Захиснику Вітчизни» було нагороджено 45 силовиків [9].

Зауваження викликає і практика нагородження відзнакою «Іменна вогнепальна зброя». Відповідно до Закону України «Про державні нагороди» цією відзнакою можуть бути нагороджені лише офіцери силових структур, державні службовці, які мають офіцерське звання «за визначні заслуги у забезпеченні обороноздатності України, недоторканності її державного кордону, підтримці високої бойової готовності військ, зміцненні національної безпеки, боротьбі зі злочинністю, захисті конституційних прав і свобод громадян, за бездоганну багаторічну службу, зразкове виконання військового та службового обов'язку, виявлені при цьому честь і доблесть.» [1]. Проте, існують випадки нагородження за заслуги, які не відповідають зазначеним у законі критеріям. Так, 21 листопада 2015 р. «за досягнення високих спортивних результатів, вагомий внесок у розвиток вітчизняного футболу, піднесення міжнародного авторитету Української держави» відзнакою «Іменна вогнепальна зброя» було нагороджено 9 гравців національної збірної України з футболу [12].

Слід вказати на те, що в Україні довгий час не існувало жодної офіційних нагород, які б засвідчували участь у АТО. Цю лакуну швидко заповнили відзнаки, які виготовляються за приватним замовленням і вручаються громадськими організаціями, військовими частинами, органами місцевого самоврядування. Колекціонерам відомо вже кілька десятків таких відзнак, наприклад «Учасник АТО», «Іловайськ-2014», «За оборону Маріуполя», «За волонтерську діяльність» [3].

Лише 17 лютого 2016 р. було встановлено відзнаки Президента України «За участь в антитерористичній операції» та «За гуманітарну участь в антитерористичній операції». Проте, інформація про нагородження цими відзнаками наразі не відсутня [6;7].

Отже, слід визнати, що українська нагородна система не в повній мірі відповідає справі належного відзначення воїнів, які беруть участь у захисті незалежності і територіальної цілісності України. Стає очевидною необхідність виправлення хиб у практиці відзначення державними нагородами, таких як масові нагородження орденами до ювілейних дат, відзначення цивільних нагородами, призначеними для військовиків тощо. Також, на нашу думку, варто переглянути статuti окремих державних нагород, розробити більш конкретні критерії нагородження ними.

Використана література:

1. Закон України «Про державні нагороди України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/-show/1549-14>
2. Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/-show/3551-12>
3. Награды участников АТО / сайт «Sammler» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sammler.ru/index.php?showtopic=147010&page=23entry1970121>

- 4.Омельченко Н. Массовые награждения в Украине. Взгляд со стороны / Н. Омельченко // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2005. – № 12. – С.396-414.
- 5.Орден Богдана Хмельницького І ступеня / сайт «Герої України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://heroes.profi-forex.org/ua/orden-bogdana-hmelnickogo-i-stepeni>
- 6.Указ Президента України № 53/2016 від 17.02.2016 р. «Про відзнаку Президента України "За участь в антитерористичній операції"» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/532016-19787>
- 7.Указ Президента України № 54/2016 від 17.02.2016 р. «Про відзнаку Президента України "За гуманітарну участь в антитерористичній операції"» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/542016-19788>
- 8.Указ Президента України № 697/2006 від 19.08.2006 р. «Про відзначення державними нагородами України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/697/2006>
- 9.Указ Президента України № 103/2016 від 21.03.2016 р. «Про відзначення державними нагородами України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/1032016-19849>
10. Указ Президента України № 931/96 від 05.10.1996 р.«Про встановлення відзнаки Президента України – медалі "За військову службу Україні"» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/931/96>
11. Указ Президента України № 300/2008 від 4.04.2008 р. «Про нагородження М. Каддафі орденом Богдана Хмельницького» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/300/2008>.
12. Указ Президента України № 650/2015 від 21.11.2015 р. «Про нагородження відзнакою «Іменна вогнепальна зброя» // Порошенко озброїв футболістів збірної України вогнепальною зброєю перед Євро-2016 (документ), сайт ІнА «Українські Новини», 2016-03-23 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukranews.com/news/203584.Poroshenko-vooruzhil-futbolistov-sbornoj-Ukraini-ognestrelnim-oruzhiem-k-Evro-2016.uk>